

vsude proniká, pozbývá i tato obava váhy. Konečně i proto někteří samitají vyšší daň na důchody se jmění, protože by se sazby příliš skomplikovaly, kdyby vedle progressivního tarifu dle výše důchodů ještě zvýšení při důchodech se jmění zvláště provést se mělo, i řádají tedy, aby vyšší stížení důchodů se jmění teprve při sukcessích dědických se provedlo (Scheel).

Nová doba obrátila pozornost svou předem na důchody z movitých kapitálů, jež dosud následkem menší zjevnosti nalézaly se v nespravedlivé výhodě, ale finanční technika svými prostředky těžko na ně vyprává.

Přesouvání daní a jeho vztahy ku stejnoměrnosti.

§ 10. Pojem a spůsoby.

Daň sobě uloženou cití jednotlivec jako břímě a řístnost ho pudí, aby je se sebe svalil nebo si je usnadnil. To se může státi i nezákonnými spůsoby (podloudnictvím) anebo tím, že hledí jednotlivec většího výtežku dosíci, než který se předpokládá, když

daň se mu předpisuje, jako bývá při daních spotřebních vyměřovaných dle váhy suroviny nebo prostornosti přístrojů. To vše nepadá pod pojem přesouvání, kterýmž se rozumívá pouze jediný z prostředků, jimiž se břemeni daňovému uniká.

Slovem „přesunutí daně“ rozumí se jednání, kterým se přeneso břemeno nějaké daně přítomné (tj. určitou lhůtní částí právě splacení nebo splatné) neb nějaké daně budoucí s toho, kdo daň platí nebo platiti by měl, prostředkem soukromohospodářských jednání na osobu jinou. Tím tedy dány jsou pojmové znaky přesunutí, totiž:

1. Daň v těchto případech vždycky někdo platí měrou předepsanou, ale ten kdo ji zaplatil nebo budoucně platiti bude, nenechá to břímě na sobě. „Daň“ jako takovou jinému k placení vnutiti nemůže, ale břemenem její, tj. peněžní částí příslušnou obtíží jiného.

2. Toto přinucení jiného, aby břímě té které daně na se vzal, uskutečňi se jednáními soukromoprávními (jednání obchodu soukromohospodářského), jako jsou: koupě, nájmy, úrokové a pracovní smlouvy.

Vimoci zákonodárce jest sice stanoviti, kdo bude daň platiti, ale ne vždy, kdo ji vskutku konečně a definitivně ponese. U tzv. přímo vybíraných daní má dle zákonodárcova úmyslu daň nésti ten, komu se placení její ukládá. Nepřímo vybírané (hlavně spotřební, např. z piva, z lihu) mají naopak dle účelu svého s platitelem uvaleny býti bezprostředně nebo prostředně (skrze obchodníky, senkjře a pod.) na toho, jehož zákonodárce chce daní postihnouti a to tím, že platitel daně a každý další prostředník (prodavač) až ke konsumentu ji vpočte ve svůj náklad výrobní.

Ale ve skutečnosti může se právě podařiti tomu, kdo dle úmyslu zákonodárcova přímou daň platiti i nésti má, že on přimutí jiné osoby, aby zcela nebo z části převzaly břímě daně jemu uložené, kdežto ve případě druhém, kde zákonodárce přeje si, aby jiný než platitel daně vskutku nesl, provedení úmyslu jeho bezpečně podařiti se nemusí. V obojím případě tj. přesunutím, jež zákonodárce nechce, a nedárem přesunutím, jež předpokládá, mohou se porušiti důležité zásady daňové, především zásada stejnoměrnosti, a nastane změna v distribuci důchodů zákonodárcem naprosto nezamýšlená.

Totud má tedy tzv. přesunutí daně důležitost dotýkající se přímo základních problémů národohospodářských. Odtud také se vysvětluje, že byla zjevně tomu v theorii věnována ode dávna vynikající pozornost.

Přesunutí daně samo provést se může, jak již naznačeno, dvojím způsobem rozdílným povahou i účinky:

A. Přítomná daň, tj. částka daně in concreto jako běžná povinnost předepsanou částkou již zaplacená nebo splatná, se přenesl na jiného, přinutí-li osoba k této dani povinná odběratele svého zboží (odběratele obilí atd., nájemce bytu, dlužníka úrokového), aby jí daň zaplatil resp. povinnou nahradil v ceně svého zboží, v nájemném neb úroku o tolik zvýšením.

B. Budoucí daň, tj. celé břemeno daně v budoucnosti splatné nebo část toho břemene, přenesl se na jiné tím, že cena nemovitosti neb kapitálu touto daní stíženého při prodeji jeho o tolik se zmenší, kolik obnáší tato daň (neb jistá část její, s níž se to podaří) kapitalisovaná dle průměrní míry úrokové. Dům neb určitá obligace prodá se o tolik levněji, kolik obnáší daň dle běžné míry úrokové kapitalisovaná. (Příklad: Výnos

100 ml., daň 100 ml.; je-li běžná míra úroková 4%, zaplatí kupec za ten objekt místo 25.000 ml. jen 22.500 ml.)

Kupec si tu dal přenést část výnosového zdroje samého, jež kupuje, úplně zadarmo, prodáváči ji nezaplatil, aby měl pramen, z něhož daň příslušnou budoucně bude zapravovati. Musel ji tedy prodáváči tou ztrátou z ceny tržové amortisovati čili umoriti ve prospěch kupce.

Proto se pro tento způsob přenesení zavedl v literatuře název „amortisace daně“. Kupec pro sebe amortisuje dotčenou daň způsobem normacijním, tj. nechá prodáváči ji pro vždy a trvale střívenou. On (kupec) ji sice pak pravidelně platí, ale má to k újmě prodáváče nahrazeno srážkou z tržové ceny, jež tvoří fond k placení té daně.

V prvním případě (A) provede se přenesení tedy zvýšenou cenou výrobků neb užitků směsí, ve druhém (B) smíšenou cenou samého zdroje výnosového (živnosti, domu, obligace atd.).

V prvním případě (A) přesouvá se daň z prodáváče na kupce (v širším slova smyslu), který ji může přenesouti po případě dále na své odběratele (kupce zboží, podnájemníky bytu); v druhém případě (B)

přesouvá se nazpět s kupce na prodáváče a při tom se pro prve řízení k obtížení druhého amortisuje.

Hlavní případy přesouvání ad A naznačeného jsou :

a přesunutí daně spotřební, na př. z piva, z vyrabitele na obchodníka, z toho na konsumenta.

Řada může býti dlouhá (na př. lihovarník, raffinér, vyrabitel likéru, velkoobchodník, restaurátér, spotřebitel);

b přesunutí daně domovní na nájemce bytu, gruntovní na kupce plodin (řada třeba zase delší - rolník, mlynář, pekař, konsument), širokové na dlužníka, daně ze služního na zaměstnatele;

c přesunutí daně spotřební nutné potraviny dělnické stihající na zaměstnatele, který po případě po způsobu ad b, naznačením zase přesune na odběratele atd.

Hlavní případy přesunu amortisačního (B)
budou následující :

a přesunutí daně gruntovní neb domovní s kupce domu neb gruntu na dosavadního vlastníka prodávajícího, na jehož držení daň byla zavedena;

b přesunutí daně širokové (rentové) při prodeji

obligace širok nesoucí (cenného papíru) sníženým kursem na prodavače, na jehož držení daň byla zavedena.

Z toho již jest viděti, že přesunutí od zákonodárce chtění obmezuje se jenom na jisté případy přesouvání daně přítomné. Amortisace daňová patří vesměs ke případům od zákonodárce nechtěným.

§ 11. Theorie přesouvání.

Prvními počátky vědecké nauky finanční počíná se též rozumovati o přesunutí. Již u Fysiokratů mělo veliký dosah následkem jejich učení, že jen tzv. čistý důchod (pozemkový) daň snese a že tudíž všechny daně ostatní, na jakýkoliv jiný předmět uložené nezbytně se přesouvají na reálný „produit net.“

V pozdějším písemnictví národohospodářském potkáváme se s rozličnými učením, která vysuzovala proces a účinky přesunutí spekulativní (deduktivní) cestou na základě předpokládané obecní platnosti jistých zákonů národohospodářských. Dovořovali tedy zákonost zjevit přesouvacích. Nejvíce byla těmito učením východiskem a základem následující, v theorii formu-

lovaná pravidla:

a Tak jako celé učení o čistém důchodu sahá svým původem do nauky fyziokratické, tak má se to i s pravidlem pozdější nauky, že vůbec jenom tzv. čistý důchod (ve smyslu školy Smithovy; srov. Narod. hosp.!) daň snese. Kde tedy není čistého důchodu, daň se nutně přesunuje. (Předpokládá se tu ovšem, že celé třídy nemají čistého důchodu, jako zejm. třída obyčejných dělníků.)

Na pr. přímá neb spotřební daň dopadající na mzdu dělníkův obyčejných právě jin k nutně potřebě dostatečnou přesune se předem na podnikatele tím, že se oni přinutí ke zvýšení mzdy; a dali oni přesunout tuto daň pak ponese definitivně (na újmu svého důchodu) či se jim podaří ji dále přesunouti (přesunutím pokračujícím, na pr. snížením úroků, jež platí svým věřitelům, nebo zvýšením ceny svých výrobků), závisí na jiných momentech (srov. níže ad b) a tím souvisí toto učení s dalším.

b Druhý základní zákon národohospodářský náležející rovněž ku charakteristickým ve škole Smithově a Ricardově, o který se nauka o zákonech přesunutí opírala, byl tzv. zákon o stejnóměrnosti

zisků. Znít takto: V různých živnostech hledí podnikatelské risky zachovati výši stejnoměrnou. Odvětví podniků tedy, jejichž profity proti profitům ostatních odvětví jsou poměrně menší, vyvinou se na rovnováhu s ostatními tím, že ceny výrobků svých zvýší buď bezprostředním omezením nabídky aneb tak, že podnikatelé i kapitálové přejdou z části z těchto odvětví do oněch, ve kterých vyšší zisk kyne. Zcela podobná tendence po rovnoměrnosti dokazuje se i při širokých rapujících kapítalů, nájemním a mzdách. Je-li daň nestejně na ně dopadající příčinou, že se tím spůsobuje v nějakém odvětví podniků nebo v nějakém oboru široků nebo mzdů nepoměrné zkrácení naproti ziskům, širokům nebo mzdám v jiných oborech domácích neb u těchž v cizině, tedy tato nestejně vyvolá podobné vyrovnávací snahy, tj. omezení nabídky kapítalu v těch oborech uložení jeho (neb v uložení jeho domácím vůbec), práce v těch odvětvích podnikání atd. a přechod do jiných živností, k jiným uložení kapítalu. (Tvoří tendenci po stejnoměrnosti podnikatel. důchodů, kapítalu a mzdů v předn. o národ. hospodářství.)

Z důsledného provedení obou právě naznačených teorií o přesunutí vyvinulo se zcela přirozeně vyjádření učení, že tedy obchod má moc léčivou naproti nestejnóměrnostem v rozdělení daní. Neboť všechny nestejnóměrnosti v daních následkem obecní tendence po stejnoměrnosti důchodů v rozličných oborech živnosti nezbytně se přesunutím vyrovnají. Nesnáze, třeba dlouhé a pro zúčastněné osoby kruté jenom potud tvoří, pokud tento process přirozenou, zákonitou nutností se dostavující není ukončen, dokud tedy ještě panují snahy a zápasy o to přesunutí. Těto pak nesnáze ty objevují se pokaždé znova, když nějaká nová daň se ukládá nebo stará ruší, vyvozeno z toho učení, že "každá stará daň jest dobrá, každá nová špatná" (Canard). Učení ta mají všechny dobré stránky deduktivního postupu, ale též jeho pověřlivosti, když se v praktických aplikacích na jejich formální (logickou) povahu zapomene.

Kdyby takové obecní vyrovnávací přesunutí vskuthu se dalo, nic by neškodilo, že některé druhy důchodů jsou méně zjevné a proto i nesnadno daní se podrobí. Processem přesunutí stihl by moci

přirozených zákonů hospodářského života i tyto důcho-
dy konečně přiměřený podíl daně a zákonodárci
odpadla by nejnepřesadnější úloha v oboru daní, totiž
starati se hned původně o jejich stejnoměrné rozdělení.

© Jiná učení konečně založena byla na před-
pokládání, že každý jednotlivec snaží se daň sobě
uloženou vpočítati si v náklady výroby a přesunouti
ji takto na kupce svého zboží; lhostejno jest, zdali jest
„zboží“ hmotný statek či osobní výkon (služba, práce).

Tento názor dospěl k formuli výstřední (Thiers,
Troudhon, Stein). Předpokládá se totiž, že tato sna-
ha všobecně se také uskutečňuje, tak že každý daň
svou v ceně výrobků svých na konsumenty přenesl.
Každý tedy člověk nese vlastně ani daň sobě ulože-
nou, nýbrž v ceně výrobků, jež konsumuje, přijímá
na sebe partikule neboli částice daní, jež byli zaplati-
li jiní (tj. původně nabízeči těch výrobků). Nikdo
tedy nese vlastně svou daň, nýbrž nesčetnými
drobnými částmi daně cizí. Jestliže pak se - což
ale arci jest naprosto nepřipustné tvrzení - předpoklá-
dá, že konsumce každého člověka jest v náležitém
poměru s velikostí jeho důchodu, tedy dojde k podob-

němu výsledku v příčině konečného stejnoměrného rozdělení daní jako ad a. 2 bylo řečeno.

Však naproti těmto maximům lze uvést toto. Hledí-li se k rozličným druhům daní s rozb., objeví se, že jisté druhy daní vůbec nejsou podrobeny přesunutí (jako zejm. daně dědičné, daně přepychové). U ostatních druhů daní není možnost přesunutí veskrze stejná. Pokud běží o daně položené na výdělech čistých zisků nebo kapitálů, nelze bezpečně předpokládati, že rovnováha nestejným rozdělením porušená následkem přirozené tendence po stejnoměrnosti zisků sama sebou opít se dostaví, neboť

1. již v každém jednotlivém odvětví ziskových resp. zisků rozličných podniků bývají různé ručení; jedni mají zvláštní renty; druzí podprůměrné zisky.

Síla snahy přesunovací jest tedy vůbec individuálně nedejtná, kdežto právě učení uvedená spočívají na hypotéze plné solidarnosti této snahy;

2. obměnití nabídkou nebo převěsti kapitálů v jiné podniky většinou není snadnou věcí. Kapitál jenž utkvěl v stálých zařízeních, mabyt třeba podoby nemovitě, nedá se vybarvit. I tomu, kde jest

možno jej vyčlevení, jest převod kapitálu i obmezení nabídky spojeno se ztrátami, jež kýmoucí výhodou i převážití mohou. Podobně má se to i s převody kapitálu napříčnými a nejčastěji bývají přechody pracovních sil z jednoho odvětví do druhého.

Ípokud se rákou o vyrovnání rizik jako pouhá tendence v hospodářském životě platná připustí, jest tedy jisto, že uskutečnění této tendence závisí na velikém množství podmínek a v nedostatku jich ani provésti se nedá. (Srovn. na uved. místě v „Národ. hospodářství“).

Ítak na př. třeba jest k obmezení nabídky, aby příslušné podniky měly k tomu dosti příznivých podmínek; obmezení takové doma provedení v okamžité situaci trhu při vů vzájemně ochotě domácích producentů ku dohodě a vytrvalosti při tom atd. nájisté nepomůže; překáží li na př. konkurence ze zemí cizích. Přesunutí v podobě amortisace daně na př. se rovněž nepodaří. při poremcích, když poptávka po obilí roste, nebo při domech, je li nouze o byty; ani dělník nepřesune daň na podnikatele v čas tělesající poptávky po práci.

Daň přесunutí závisí tedy na rozličných momentech:

a) na hospodářsko-technických, na př. podniky s převahou oběžného kapitálu snáze obmezití mohou nabídku než podniky s převahou stálého. Proto prodává se přесunutí obchodníků snáze než průmyslníků, tomuto snáze než rolníků neb majitelů dolů;

b) na momentech osobních. Kdo jeť hospodářsky slabší, nesnadněji přесune daň na jiného, silnějšího (dělník na podnikatele);

c) na právním řádu samotném, který na př. svobodou smluv a živností přесunutí usnadňuje, na-proti tomu koncesijním systémem živnostenským, úrokovými taxami je znesnadňuje.

Ze všeho toho plyne, že na léčivou moc přесunutí ve smyslu starších národních hospodářů spoléhati nelze. Přes to nejsou starší ty nauky bez pozitivního prospěchu pro nauku i praxi, když se k nim přihlíží s toho hlediska, s jakého rozuměti sluší vůbec starší theorii deduktivní. Ony ukázaly a objasnily mechanismus přесunutí jenom tím, že hypoteticky vycházely od řístných soudů člověka.

dostatečnou inteligenci řízených na plné svobody obchodu a pomínutím všech jiných technických neb hospodářských překážek. Positivní kořisti, jež vyplývají ze starší té theorie pro praxi, jest pak poznání, že popudů k přesunutí tím více přibývá, čím nestejnoměrnější jest rozdělení daní a čím více jako takové cití. Tedy čím stejnoměrněji budou daně již původně rozděleny, tím menší jest pravděpodobnost, že by nastalo přesunutí proti úmyslu zákonodárcovu.

Konkrétní systémy daní přivádějí mnoho příčin ku přesunutí proti úmyslu zákonodárcovu, zvláště pokud ve platných systémech daní jednostranně jsou vyvinuty tzv. daně výnosové a daně na předměty nutné potřeby.

Avšak s druhé strany samo přesunutí má závažný význam mexi prostředky finanční techniky v oboru daní. Majit' všechny systémy daní hojně takových druhů daní, jejichž provedení ani jinak možno není, leč když se zákonodárci přímo na přesunutí spoléhá. To jest především velká skupina v oboru daní spotřebních. A jako při těch, o nichž dříve byla řeč, již samo upravení, výběr,

rozdělení a ukládání tak naříditi jest, aby bylo jako možná nejméně podnětu k přesunutí, tak u těchto náležitostí k nejdůležitějším i kolikem techniky finanční správy je tak, aby se přesunutí vskutku provedlo, neboť zde by nedar přesunutí právě tak ohrožoval přesunutí břemene daňového, jehož zákonodárci si přeje, jako ve případech prve uvedených vskutku provedení je ležší.

Má-li přesunutí tam, kde zákonodárci jemu chce, vskutku se zabezpečiti, náležitosti předem na tom, aby osob, na které se daň postupně přesunouti musí, nežli na konečného konsumenta dojde, bylo co nejméně; neboť čím více jich jest, tím snáze může nastati některá z překážek výše uvedených. Dlužno tedy, pokud možná, vybírat daň v nějakém stadiu bližším konsumpci, ukládati ji na hotový výrobek nežli na surovinu nebo polotovary, a vlastně je-li výroba suroviny a polotovarů v jiných rukou nežli výroba tovarů atd. Také bývá velikou nepřístojností při přesunování takovém na konsumenta v prodeji drobném, děje-li se prodej tento po částech takových, že k přesunutí přesnému není již po ruce dost malí jednotky mincovní (na př. pivní kvejcar jest vyměřen

1 al. na hektolitr, 1 kv. tedy padá na liter - ale prodává se i po 1/4 litrech!). Vzejde snaha provést přesunuti vyrovnaním do výše nejmenší mince.

Konečně ještě míře se státi, že daň, jejíž přesunuti jest zamýšleno, nezůstane na tom, kdo ji vlastně nésti má, nýbrž on ji dále přesune. Podnětu k tomu nejvíce jest při daních ukládaných na předměty nutné spotřeby obecní. Avšak nelze bezpečně spoléhati na takové přesunuti, jak se často stává při zavádění spotřebních daní na obvyklé potraviny dělnické.

Ekonomika a technika správy daňové.

§ 12. Přehled poršechný.

Jo stránce ryze hospodářské vypočetl a uvedl již Adam Smith tři základní pravidla o správě daní, jež pojmal mezi své „základní zásady“, totiž určitost, vhodnost pro poplatníka a poměrnou nenákladnost. První dvě týkají se prospěchu poplatnictva, třetí plyne z nezbytné platnosti hospodářského principu